sui juris constitutas cujuscunque summæ procedunt, secundum veterum legum scita etiam [1] nisi actis intervenientibus corroboratæ sunt, suam retinentibus firmitatem. Sin autem non in auro res donationis fuerint datæ, sed per res mobiles, vel immobiles, vel se moventes: quantitatem earum æstimari, & siquidem usque ad legitimam solidorum summam exigatur, validam eam esse, & sine monumentis conservari. Sin autem amplioris summæ inveniatur, & minime actis comprobata est, superfluum [2] tantum vacuari. §. 2. Ne autem communione [3] inducta, donatori, & ei, qui liberalitatem suscepit, aliqua oriatur contentio: electionem damus ei, qui ampliorem [4] summam in re donata habuerit, reliquam æstimationis quantitatem offerre ei, qui minorem causam habuit, & totum possidere. Sin autem hoc minime facere maluerit, tunc omnimodo res dividi secundum quantitatem utrique parti competentem, si [5] res dividi sine suo periculo possibilis est. Sin autem in hujusmodi casibus, in quibus partitio utiliter celebrari minime potest, amplioris summæ dominus noluerit offerre æstimationem: tunc licebit etiam ei, qui minoris summæ habet potestatem, offerre pretium, & totum sibi vindicare. §. 3. Si quis autem per diversa [6] tempora in eandem [7] personam multas faciat liberalitates, quarum singulæ quidem legitimam quantitatem non excedunt: in unum autem compositæ, & prædicto modo exaggeratæ redundare videntur, & majoris esse quantitatis: non videatur eas oportere in unum coadunare, & introducere modos per quos non valeant, & in irritum revocentur: sed e contrario, & plures intelligantur, & singulæ secundum sui naturam obtineant, & monumentorum observatione non indigeant. Cum enim a *veteribus* super hac re variatum est, aliis multas, aliis unam esse definientibus: nobis causa placuit humanior, ut & multæ intelligantur, & omnes validæ, & hi, qui liberalitates accipiunt, sciant veros non falsos suos esse donatores.

§. 4. Si quis autem talem acceperit donationem, in qua stipulatus fuerit annuam [8] quandam tibi præstari quantitatem tantæ summæ, quæ non excedit legitimum donationis modum: variabatur, utrum eum ex particulari donatione multas fecisse donationes existimandum sit, & eas actis non indigere: an ex totius stipulationis fundamento, & fonte ejus, ex quo annuæ donationes profluxerunt, & unam esse eam donationem putandam, & proculdubio monumentorum observatione vallandam: quod veteres quidem satis, abundeque variaverunt. Nos autem [omnia] certa divisione concludimus [9], ut si hujusmodi quidem fuerit donatio, ut intra vitam personarum stetur, vel dantis, vel accipientis: & multæ intelligantur donationes, & liberæ a monumentorum observatione. Incertus etenim fortunæ exitus hoc nobis suggessit: ut possibile sit unius anni tantummodo, vel brevioris, vel etiam amplioris temporis metas supervivere, vel donatorem, vel eum, qui donationem accepit, & ex hoc inveniri etiam totam summam donationis non excedere legitimam quantitatem. † Sin autem etiam heredum ex utraque parte fuerit mentio, vel [10] adjiciatur tempus vitæ, vel donatoris, vel ejus, qui donationem accepit: tunc ei quasi perpetuata donatione, & continuatione ejus magnam, & opulentiorem eam efficiente, & una intelligatur [donatio,] & quasi densioribus donationibus cumulata, excedere legitimum modum, & omnimodo acta deposcere, & aliter minime convalescere. Recitata septimo [11] in novo consistorio palatii Justiniani. Datum 3. Kalend. Novembr. DECIO V. C. CONS. 529.

De argento. 1. *De annuo reditu.* 2. *De certo numero servorum.* 3. *Si donator non habeat argentum, vel annuum reditum, vel numerum servorum donatum.* 4. *De donatione universitatis.* 5. *De usufructu retento, vel non retento.* *De nudo pacto.*

35. Idem A. Juliano P. P.

SI quis argentum donaverit [12], certumque [13] pondus nominaverit, non autem alias, vel generaliter, vel specialiter expresserit: necessitate [14] ei imponimus omnimodo præfatum pondus argenti dare, sive in vasis quibus voluerit, non tamen pejoribus [15] æstimatione [16] massæ, sive in ipsa æstimatione, quæ pro massa rudi in illis [17] locis frequentata est. §. 1. Si vero reditum [18] certum ex possessionibus donaverit, non tamen nomina possessionum edixerit: necesse habere de sua substantia fundos tradere, tantum reditum inferre valentes, quantum in donatione posuerit: in talibus tamen agris, qui nec omnibus quos habet in possessione anteponuntur: nec deteriores omnibus sunt, sed status [19] mediocris inveniuntur. §. 2. Similique modo si quis certum [20] numerum servorum donaverit, non tamen de his nominatim servos inscripserit: & hic mediocris figu-

1 *Et nisi*, Hal. 2 *In prine.* ff. *h. t.* 3 Per donationem inducitur inter plures donatarios communio. 4 Amplioris summæ donatario primo defertur jus offerendi pretii: eo recusante minoris summæ donatario. 5 Aliquin, quod sine periculo dividi non potest, jure indivisibile est. 6 Si diversis temporibus res variæ donantur, plures donationes intelliguntur. 7 Quid si quis duabus personis uno & eodem momento 900. donaverit: utrum ea donatio ut in concreto: an ut in abstracto censenda est? hoc est, an ut una habenda est, an ut plures? Nam, si velut una, consistitur insinuanda, cum 500. aureos excedat: si ut plures, non insinuanda, cum divisa in duos donarios duas summas efficiat, quarum neutra 500. aureos excedit? unica censetur, ex unius donatoris persona: non plures, pro donatariorum numero, & its posit Simonem Vinentium notat Romanus *singulari* 716. Cremensis *singulari* 131. 8 De annuæ donationis insinuatione. 9 In stipulatione annua præstanda ab herede & hereli requiritur intimatio. Quid si heredis nulla facta est mentio? non requiritur. 10 *Vel non adjiciatur*, ita legit Isidor. 47. *Βασιλικῶν*, idque Cujacius probat. adde *l. 16. in fin. ff. de verb. oblig.* quæ lectio Roberto displicet 5. *recept.* 25. legit postmodum Cujacius 15. *observ.* 22. *nec addiciatur.* Movetur libris Basilicon, in quibus ita legitur *εἰ δὲ μὴ ρητοῦ χρόνου ὁρίζοιτο.* Idem Cujac. 14. *obs.* 22. quo nomine ab eodem Roberto reprehenditur, 1. *animad.* 7. 11 Dixi ad *l.* 30. ff. *de jure datium.* 12 An idem, si legaverit? vide *l. 1. in fin. l.* 19. *l.* 35. *ff. de auro.* An idem si mortis causa donaverit: ut in mortis causa donatione hæc lex locum habeat? idem Accurt. in *l. cum pater.* 77. §. *Marito. ff. de legat.* 2. *&* in *l.* 2. *fapr. de rore datium.* vide Romanum *sing.* 525. 13 Qui donationis causa promisit certum pondus argenti, potest id dare vel in massa, vel in vasis. 14 Vide *Novell.* 162. *c.* 1. §. 2. *Just. de donationib.* Quid? Donandi pactum an idem quod donatio est: ut & vendendi pactum venditio? vide Josephum Lindocicum *Titulo de donationibus consist.* §. Sane ex pacto nudo donationis, adio nodie oritur, *ut hic.* donationis etiam remuneratoriæ, causa mortis, ob caulam, etiam in favorem donatoris, ut & ex pacto nudo donationis proper nuptias: etiamsi hodie donatio contractus fit nominatus. Quinimo id etiam obtinet, licet in illo pacto nudo donationis factum promittatur, aut donatio cum constituto mista fit. Non idem esse putant in donandi, vel donationis præsumptæ pacto, ut post Salicetum, Imolam, Alexandrum, Lancelotum, Gallanlam, Matheslianum (*notabile* 46.) Purpuratum, Fortunium Garcian, Claudium Seisselium, Socinum, Jacobum de Nigris, Paulum de Monte Pico, Cornetum refert Dueuzius *regula* 19. Adde casum alium ex Matheslano *singulari* 27. 15 Indefinito promisso, nec pestimum nec optimum solvi solet. Medium itaque solvendum. 16 Æstimationis solutio loco rei succedit. 17 Pretia

ræ [21] servos tradere, & neque tales quos non habere magis, quam habere prodest: nec iterum eos [22], qui omnem servorum familiam donatoris antecellunt, sed & hic mediocritas spectetur. §. 3. Sin autem donator neque argentum, neque servos habens, vel non tantum quantum donavit, fecerit eorum donationem: æstimationem in his celebrari pro eo quod deest: ita tamen, ut argenti quidem (secundum quod prædiximus) æstimatio detur: in servis autem non amplius nec minus quindecim [23] solidis quantitas pro singulis detur. In reditibus autem in quindecim [24] annos æstimationem præstet. Sed in his omnibus, si quidem intra legitimam summam donatio fiat, nulla monumenta requirantur. Sin autem amplioris summæ, tunc ad acta publica recurratur: ita ut in his quæ amplioris sunt æstimationis, secundum nostram legem non totum, sed solum superfluum evanescat. §. 4. Sed & si quis universitatis [25] faciat donationem, sive bestis, sive dimidiæ partis suæ substantiæ, sive tertiæ, sive quartæ, sive quantæcunque, vel etiam totius, si non de inofficiosis [26] donationibus ratio in hoc reclamaverit, coartari donatorem legis nostræ auctoritate tantum quantum donavit, præstare: observatione & hic monumentorum (secundum quod jam sanximus) omnimodo requirenda. §. 5. Sed liquidem in omnibus supradictis casibus usufructus [27] fuerit a donatore retentus, & traditionem jure intelligi fieri. Sin autem hoc minime donator expresserit; liquidem stipulatio [28] donationi inserta sit, ex ejus auctoritate traditionem compelli fieri. Sin [29] vero & hoc prætermissum sit, & usumfructum minime detinuerit, nihilominus ex lege nostra necessitatem [30] ei imponi etiam tradere hoc quod donare existimavit: ut non ex hoc imitatis sit donatio [31], quod res non traditæ sunt: nec confirmetur ex traditione donatio: sed liberalitatem plenam, & secundum legem nostram perfectissimam constitutam necessarius traditionis effectus sequatur, & necessitatem habeat donator omnimodo, vel res, vel partem substantiæ quam nominaverit, vel totam substantiam tradere. Cum enim in [32] arbitrio cujuscunque sit hoc facere quod instituit: oportet eum vel minime ad hoc profilire, vel cum ad hoc venire properaverit, non quibusdam excogitatis artibus suum propositum defraudare, utamque indevotionem quibusdam quasi legitimis velamentis protegere. † Tantoque magis [33] hæc firma esse, si piis actibus, vel religiosis personis donatio deputata sit: monumentorum observatione [in his modis] secundum quod specialiter a nobis in hujusmodi casibus prædictum est, observanda. ne in præfatis [piis] causis ex quibusdam machinationibus non solum indevotus [34], sed etiam impius donator intelligatur: pœnasque non solum legitimas, sed etiam cœlestes expectet, resque donatas in omnibus supradictis casibus non solum eos, dum superfunt, sed etiam eorum successores [35] reddere compelli non tantum his, in quos donatio facta est, sed etiam eorum heredibus. Dat. 15. Kal. April. *Constantinopoli*, LAMPADIO, & ORESTE VV. CC. CONS. 530.

De insinuatione.

36. Idem A. Joanni P. P.

SI quis pro redemptione [36] captivorum pecunias dederit, sive per cautionem dare promiserit, cujuscunque [37] quantitatis: cognoscat se neque repetitionem habere, neque exactionem cautionis posse declinare, utpote gestis (sicut in donationibus) non subsecutis super infinuatione ejusdem quantitatis: eo videlicet, qui pecunias accepit, vel prima vice, vel post cautionem, necessitatem habente piissimam administrationem adimplere: nulla ei molestia, vel inquietudine inferenda, vel ab eo, qui pecunias præbuit, vel ab aliis ex auctoritate legum permillis hoc requirere: sed tantummodo sacramentum præstare, quod revera omnem quantitatem sine dolo malo vel aliqua deminutione ad redemptionem dederit captivorum. §. 1. Simili etiam modo a gestorum absolvimus ordinatione donationes rerum mobilium, vel sese moventium, quas viri gloriosissimi magistri [38] militum fortissimis præstant militibus, tam ex sua substantia, quam [39] ex spoliis hostium, sive in ipsa bellorum occupatione, sive in quibuscunque locis degere noscuntur. §. 2. Eandemque liberalitatem nostræ legis indulgemus etiam his quorum domus [40] incendio vel ruina corruptæ sunt: quibusdam forte pecunias cujuscunque quantitatis præbentibus, vel cautionem confcientibus, ut & ipsi nec repetitionem timeant, verumetiam exactionem pecuniarum confessioni infertarum facere possint, licet gesta non fuerint subsecuta; nulla eis licentia danda pecunias ad alias causas nisi ad refectionem domorum erogare. Quod si aliqua dubitatio orta fuerit, utrum tota quantitas, an pars ejus in ædificiis expensa sit, hæc

communiter fungunur, vide *l.* 63. *ff. ad l. Falcid.* id est, æstimanda sunt ex forensi vulgique similium rerum pretio. 18 Donator certi reditus intelligitur fundum cum reditus donare velle. 19 Status fundi. 20 Donatis servis, medi cris figura donationis intelligitur, *ut hic.* adde *l.* 37. *ff. de legat. 1.* 21 Id est, æstimationis & actibus. 22 Tales sunt, qui adores dicuntur. *l.* 37. *ff. de leg. 1.* 23 Æstimatio servi donationis. vide *l. ult.* ff. *de cond. insert. l. ult.* ff. *comm. de leg. l. ultim.* ff. *de comm. ser.* 24 Donator reditus annui, si fundos habet, ex quibus donatario reditus præstet; semel solvendo quindecim annorum reditum liberatur, donatoris pauperis id favore introducitum est. Quinimo alioqui justam æstimationem prædii & fundi esse, quantum cumulus fructuum quindecim annis facit. vide Molinæum *de usur. quæst.* 5. *n.* 119. His additur, hieredem non teneri Ecclesiæ permissum fundi, quamvis ipsa ut annua donationis pensionibus colligebatur *Novell.* 120. *c.* 9. aliis Ecclesiis pro 25. vel ut a Graeis legitur 35. *Novell.* 131. *c.* 12. *in fin.* 25 Donatio totius vel quotæ bonorum valet: nequit quæ infinuationem, si modum legitimum excedat. adde quæ scripsi ad *l. si unquam.* 5. *de revocandis donat.* 26 ff. *de inoff. donationibus.* 27 Dixi de usufructus retento, ne, *leg.* 28. 8. *eodem* Guth. Intellect. hujus §. 5. contra Ant. Fab. vid. Joh. Dechet. in *l. dissert.* 4. *n.* 34. Ant. 28 Vide *prine. supræ legis.* 29 Quid si stipulatio non adjicitur? Ne tum quidem donatio contractus bonæ fidei fuerit. *l.* 22. ff. *de fide.* 30 *Novell.* 162. *cap.* 1. Valet igitur donatio nudo pacto, nec in ea requiritur præstatio, vel traditio, ut olim. vide Clar. 4. *sentent.* §. *donatio. quæst.* 14. Contenta pertinet donatio ficut emptio. 31 Et actus perest. 32 Donatio actus voluntatis. *l.* 30. ff. *h. t.* Traditio vero, ex causa donationis necessitatis. vide *l.* 8. ff. *de obl.* 33 Quid est, hoc casu dabitur actio etiam ex nudo pacto. adde *l.* 8. ff. *de donat. remuner.* 34 Indevotus & impius in actibus non piis valet, multo magis in piis valere debet. 35 Donationes transeunt ad hereles active vel passive. 36 Captivorum redemptio inter causas *favorabiles* refertur. vide *l.* 2. ff. *de captiv. & postlim.* adde 12. *quæst.* 2. *c. sacerdotum.* 37 Donatio vel promissio pro redemptione captivorum facta infinuationem non exigit, *ut hic*, adde *l.* 19. *fapr. de facrof. Eccles.* 38 Magister militum quid sit. Cicero, *oratione pro Rescio Comædo*, & *pro Roberio Postumo.* 39 Dux bellis, vel Capitaneus, sibe aliqua capta ni hoste devicto, militibus suis prædam seu dirripienda hostium spolia donare potest: & eo quidem efficio, ut ne quidem a Principe retractari fas revocari possit ea donatio: quod adeo verum, ut non modo in ipsa occupatione belli, sed in quibuscunque aliis locis fuerint, donare possit, *ut hic.* vide omnino Gellium, 4. *cap.* 18. 40 Infinuatione non fit qui quod pro refectione domus incendio, vel ruina corruptæ donatur.

domini

1 Apud competentem judicem. *l.* 32. *in fin.* ff. *h. t.* 2 Infinuationem hodie non requirit quælibet donatio intra vel infra summam 500. aureorum facta, *ut hic*, & §. 2. *Inflit. de donat.* olim intra 300. aureos facta, infinuationem non exigebat: ultra exigebat. *l.* 34. ff. *hoc tit.* vide Clarum 4. *fentent.* §. *donatio. quæst.* 15. 16. 17. 18. ubi inter certera traditur, quibus in donationibus requiratur infinuatio. *Novella Leonis* 50. remittit infinuationem donationibus etiam ultra 500. solidos, si tamen tribus testibus probari possis: cujus etiam constitutionis meminit Harmenopulus 3. *tit.* 1. *in fin.* Quid? donatio ob causam excedens summam 500. aureorum, esne infinuanda? necessariam infinuationem non exigit. Accurt. ad *l. Aquilius.* 27. ff. *h. t.* Bart. in *l.* 2. ff. *h. t.* Idem si donatio remunerandi causa fiat & merita seu servitia eorum non obligantia. Bartol. in *d. l. Aquilius.* 27. Bald. in *l. illud.* 19. ff. *de sacrosanctis.* Quid? potestne donator renunciare infinuationi? non posse omnes tenent Bartolus & Salicet. in *d. l. illud.* Quid si jurata donatio est? requirit infinuationem: nisi juramento interpolito renunciatum fuerit infinuationi: ut post Joan. Fabrum 5 *Antoni.* Aretinus, Antonius de Canario, Auferius in decisionibus Capel. le Tholozanæ notat *decis.* 381. Guth. Adde Jul. Clar. 5. *donatio. quæst.* 18. Andr. Gail. *lib.* 2. *obf.* 39. Anton. Merond. *controv. lib.* 1. *c.* 12. & *feq.* Anf. De Infinuatione Donationum an & quatenus hodie necessaria, & quanti valeat solidus, five aureus Romanus, acre noltro: vid. Cenfur. Forenf. Noltr. *lib.* 2. *cap.* 8. S. 1. 3 Adde *l.* 65. ff. *de verb. obligi.* 4 Contius, 1. *diffutat.* 16. *fefterrius nummi unius, affium quatuor*, Haloand. *festertio numero uno, affium quatuor* Cic. *Baptist.* apud Cujac. 10. *observ.* 37. verba folennia erant donationis, quæ fiebat per mancipationem: ut in veteri inscriptione urbis Rome: *Hoc monumentum L. Tabertii Sabinus fe vivo donavit L. Sante Symphoro, mancipavitque festertio nummo uno.* Virrvius 1. *c.* 4. Nummo festertio mancipio dedit. In mancipationibus intercurrebat festertius unus dicis gratia. *l.* 4. ff. *commodati.* Dixi plura de festertio nummo ad Ciceronem, *oratione pro Rescio Comædo*, & *pro Roberio Postumo.* 5 Verborum finem effectu nullus eft usus. 6 Vid. l. 17. ff. *de teft amentis.*

7 Vid. Clar. 4. *fentent.* §. *donatio. quæst.* 2. 8 De quibus vid. *l.* 1. ff. *h. t.*
9 De qua vide *l.* 4. ff. *h. t.* 10 ff. *l.* 2. *l.* 3. ff. *h. t.* 11 Dominum fub modo, si modo non *latisfit*, condici vindicarique potest. *Gotho.* Intellectum hujus *l.* 1. vid. apud Johann. Dechet. *lib.* 1. *dissert.* 4. *n.* 37. Ant. 12 *l.* 5. *l.* 6. *in fin.* ff. *de donat.*

domini domus sacramento dirimetur. §. 3. Cæteris etiam donationibus quæ gestis intervenientibus [1] minime sunt infinuatæ, sine aliqua distinctione usque ad quingentos [2] solidos valituris: hoc etenim tantummodo ad augendas hujusmodi donationes addendum esse ex præsenti lege decernimus, anteriore tempore nostra lege præcedente moderando, qua usque ad trecentos solidos factæ donationes, & sine infinuatione firmitatem obtinere jusse sunt. Dat. 15. Kal. Novemb. *Constantinop.* post consulatum LAMPADII & ORESTIS VV. CC. 531.

De antiquis verbis rejectis.

37. Idem A. Joanni P. P.

VErba superflua [3] quæ in donationibus poni solebant, scil. *sestertii* [4], *nummi unius*, *assium quatuor*, penitus esse rejicienda censemus. Quid enim verbis [5] opus est quæ rerum effectus nullus sequitur? Sancimus itaque nullo modo eorum verborum mentionem vel [in] Imperialibus donationibus, vel in omnibus aliis de cætero fieri: sed &, si [6] quisquam per verbositatem aliquid tale inscripserit, nulla differentia sit.

TIT. LV.
DE DONATIONIBUS QUÆ [7] SUB MODO [8], VEL CONDITIONE [9] VEL CERTO TEMPORE [10] CONFICIUNTUR.

Si donatarius non præstat alimenta donatori, quæ ex pacto præstare tenetur, donatio revocatur, & potest donans rem suam vindicare. Bald.

1. Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. Gamicæ.

SI doceas (ut affirmas) nepti tuæ ea lege esse donatum a te, *ut* [11] *certa tibi alimenta præberet* [12]: vindicationem etiam [in hoc] casu willem eo, quod legi illa obtemperare noluerit, impetrare potes: id est, actionem qua dominium [13] pristinum tibi restituatur. Nam [non solum] condictio quidem tibi in hoc casu, id est, in personam actio jure procedit, verum etiam vindicationem quoque divi principes in hoc casu dandam esse sanxerunt. PP. 6. Kal. Decembr. TUSCO, & BASSO CONSS. 259.

Si donatur alicui ad vitam suam, post mortem ejus res redit ad donatorem. Bald.

2. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. Zenoni.

SI rerum tuarum proprietatem [dono] dedisti, *ita ut* [14] *post mortem ejus, qui accepit, ad te* [15] *rediret* [16], donatio valet: cum etiam ad tempus certum [17], vel incertum ea fieri potest, lege fcilicet, quæ ei imposita est, conservanda. PP. 5. Id. Mart. MAXIMO II. & AQUILINO CONSS. 286.

Ex pacto celebrato inter donantem, & donatarium, acquiritur utilis actio sequenti secundo donatario, sine aliqua cessione. Bald.

3. Iidem AA. & CC. Marcellæ.

QUoties donatio ita conficitur, *ut post* [18] *tempus id, quod donatum est, alii* [19] *restituatur*: veteris juris auctoritate resciptum est, si is in quem liberalitatis compendium conferebatur [20], stipulatus non fit: placiti fide non impleta ei qui liberalitatis auctor fuit, vel heredibus ejus condictitiæ actionis persecutionem competere. Sed cum postea benigna [21] juris interpretatione divi principes ei, qui stipulatus non fit, utilem actionem juxta donatoris voluntatem competere admiserint: actio quæ forori tuæ, si in rebus humanis ageret, competeret, tibi accommodabitur. PP. 11. Kal. Octobr. ipsis IV. & III. AA. CONSS. 290.

Postea quam donatio est perfecta: forma substantialis ipsius non potest mutari voluntate unius. Bald.

4. Iidem AA. & CC. Idæ.

PErfecta donatio conditiones postea [22] non capit. Quare si pater tuus donatione facta quasdam post aliquantulum temporis feciffe conditiones videatur, officere hoc nepotibus ejus fratris tui filiis minime posse non dubium est. Dat. Kal. Octobr. TIBERIANO, & DIONE CONSS. 291.

Donatio facta sub conditione emancipationis habet effectum quandocunque donatarius efficiatur sui juris. Salic.

5. Iidem AA. & CC. Dexippo.

SI quid mater filiæ fuæ in potestate patris constitutæ sub hac conditione [23], si fuerit intra biennium emancipata [24], donaverit: licet hoc matris voluntate sui juris effecta non tenuit, tamen prius marito defuncto, sui juris quocunque modo effecta, ad similitudinem [25] legati ita relicti, rem donatam firmiter habere, vel vindicare poteft. S. Id. Decembr. *Nicomediæ*, CC. CONSS.

TIT. LVI.
DE REVOCANDIS [26] DONATIONIBUS.

Ingratitudine *liberti revocatur donatio. Filii heredes donationem revocare non possunt.*

1. Imp. PHILIPPUS A. Cosmino.

ETsi perfectis donationibus in possessionem inductus libertus [27], quantolibet tempore ea, quæ sibi donata sunt, pleno jure ut dominus possederit, tamen si *ingratus* [28] sit, omnis donatio mutata patronorum voluntate revocanda est. Quod obfervabitur, & circa ea, quæ libertorum nomine, pecunia tamen patronorum & beneficio comparata sunt. Nam qui obsequis suis liberalitatem patronorum provocaverunt, non sunt digni quo eam retineant, cum cœperint obfequia negligere: cum magis in eos collata liberalitas ad obsequium [eos] inclinare deberet, quam ad insolentiam erigere. † Hoc tamen jus stabit inter ipsos tantum [29], qui liberalitatem dederint: Cæterum, neque filii eorum, neque succesfores ad hoc beneficium pertinebunt. Neque enim fas est ullo modo inquietari donationes [quas] is, qui donaverat, in diem vitæ suæ non retractavit. Dat. 15. Kal. Jul. ÆMILIANO, & AQUILINO CONSS. 250.

Pœnitentia *non revocatur donatio hac l. & duabus sequent.*

2. Imp. PROBUS A. Felici.

SI apud provinciæ Præsidem aviam filiæ tuæ quasi *pœnitentia* ductam subtracta instrumenta donationum igne exulliste [30] confiteris, veteri te non oportet, ne id quod jure vires acceperat, ex post facto possit in dubium revocari. PP. 3. Non. Maji, *Sirmii*, PROBO A. & PAULINO CONSS. 279.

3. Impp. CARINUS, & NUMERIANUS AA. Januario, & Felicio.

POssessionem, quam in vos emancipatos per donationem mater contulit, ex *pœnitentia* [31] sola alienare non potuit. PP. 2. Id. Januar. CARINO II. & NUMERIANO AA. CONSS. 284.

Donatio in fraudem facta non revocanda sub obtentu pœnitentiæ.

4. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. Proculæ.

CUm [32] profiteatis in [33] fraudem te alterius donasse, professionem inhonestam continere intelligis. Itaque si donationem perfecisti, eam revocare [34] non potes ex memorata allegatione, sub obtentu *pœnitentiæ*. PP. Kal. April. *Heraclia*, AA. CONSS.

Rescripto *Principis donatio non revocatur.*

5. Iidem AA. & CC. Epagatho.

SI donationem rite fecisti, hanc auctoritate [35] *Rescripti* nostri rescindi non oportet. S. 5. Kalend. Maji, *Heraclia*, AA. CONSS.

Absentiæ *mariti & liberorum prætextu, donatio non revocatur.*

6. Iidem AA. & CC. Herennie.

VElles necne filio tuo prædia itemque mancipia donare, fuit in initio tibi liberum [36]. Define itaque postulare, ut donatio, quam perfeceras, revocetur prætextu [37] mariti & liberorum absentiæ: cum hujus firmitas ipsorum præsentia non indigeat. S. 5. Kal. Octobr. *Viminacii*, CC. CONSS.

Ingratitudine *revocatur donatio, Quæ* mater, & *quando revocare possit.*

7. Impp. CONSTANTINUS & CONSTANTIUS AA. ad Philippum.

HIs solis matribus, quæ non in fecundi [38] matrimonii fœdus nupserint, sed unius tantum matrimonii sunt, revocandarum donationum, quas in filios fecerint, ita decernimus facultatem, si eos ingratos circa fe esse ostenderint. Quicquid igitur is, qui a matre impietatis arguitur, ex titulo donationis tenet, eo die, quo controversiæ qualecunque principium jussu judicantis datur, matri cogatur reddere. † Cæterum ea, quæ adhuc matre pacifica jure perfecta sunt, & ante inchoatum cœptumque jurgium vendita, donata, permutata, in dotem data, cæterisque cautis legitime alienata: mi-

Inst. vér. 13 Dominium interdum nanciscimur sine possessione. 14 *l.* 42. ff. *de mort. caus.* 15 Potest etiam ita conveniri, ut ad alium redeat. *l.* 3. ff. *h. t.* 16 Proprietas scilicet rei donatæ. 17 Donatio potest fieri ad tempus certum vel incertum. 18 De donatione ex certo tempore. 19 Puta Titio: potest etiam convenirl, ut ad donatorem revertatur proprietas præmortuo donatario, ut *l.* 2. *fapr. h. t.* 20 *l.* 37. §. 3. *in fin. D. de leg.* 3. 21 Speciale est in donationum contractibus, ut alteri per alterum quæratur actio. 22 Conditiones initio donationis imponuntur. *l.* 9. *l.* 22. *in fine.* 23 ff. *h. t. proxime*: at non perfectæ jam donationi. Perfecta jam donatio conditiones invito donatario non capit. 23 De donatione conditionali. 24 Conditioni emancipationis facisse quasi emancipationis genere. vide *leg.* 3. ff. *de inflit. & fubflit.* 25 Res donata ad similitudinem legati vindicatur.
26 *l.* 8. C. *Theod.* 13. & 3. Harm. 3. & 47. *Ecl.* 2. adde Clarum 4. *fent.* §. *donatio. quæst.* 21. 27 Donatum libero propter ingratitudinem revocari potest. 28 Ingrati actio donatori certis casibus competit.
29 Actio ingrati hereli & in heredem non datur. 30 Qui donationis instrumentum exuit, factam donationem ac revocare intelligitur: quæritur tamen, an invito donatario citra causam legitimam donatio revocari possit? non potest, facit *l.* 3. *h. t. l.* 39. ff. *de furt.* 31 *l.* 2. ff. *h. t.* 32 *Confiert in* C. Col. 19. *obf.* 27.
33 Invito fcilicet donatario. 34 Donatori turpitudinem suam proferre non licet, ut eo praetexto factam donationem revocet. *l.* 2. *in fin. l.* 3. *h. t. l.* 3. D. *de usucap. pro donato.* §. 2. *Inst. de donat.* facit 30. ff. *de transact. l.* 2. ff. *quæ in fraud.*
35 47. *Eccl. c.* 4. *l.* 12. ff. *de rei vindic. l.* 3. ff. *de refc. vend. l.* 9. ff. *de donat. ante nupt. l.* 4. §. *de emancip.* 36 Vid. *l.* 5. ff. *de obligat. l.* 35. *in fin.* ff. *de donationibus.* 37 Absente etiam marito & liberis aliis, uni liberorum matri donare potest. Hujusmodi personarum absentia donationem non vitiat. An absentia rei donationem vitiat? Minime. *l. data.* 27. *in fin.* ff. *de donat.* ut nec stipulationem. *l. parvi.* 17. *D. de condict. furtiva.* An absentia patroni fententiam vitiat? vid. *l.* 4. §. *de pupil.* 38 47. *Ecl.* 1. *cap.* 5. *l.* 1. C. 7. *in fin.* Mater quæ iterum nupsit, ab ingratis liberis donationem non revocat, *ut hic*, nisi tribus cafibus a *Justin. Novell.* 22. Quod dictum eft de fecundo matrimonio mulieris, ad eam quæ inhonestè vivit, calumniatur. *Cuch.* Vid. in hanc l. Sarmentum. *tubens. ibi. fanct.* 6. *cap.* 7. Anf. Adde Cujac. *ibi.* 4. *observat. c.* 19. S. 1.

nime revocamus. Actionem vero matris ita personalem [1] esse volumus, ut vindicationis [2] tantum habeat effectum: nec in heredem detur, nec [3] tribuatur heredi. † De cæteris autem, quæ portentosæ vilitatis abjectæque [4] pudicitiæ sunt, satis etiam tacite cautum putamus. Quis est enim, qui his [5] aliquid arbitretur tribuendum esse: cum [6] etiam illis, quæ jure fecundas tantum contraxerunt nuptias, nihil ex his privilegiis tributum esse velimus? Dat. 12. Kal. Octobr. LIMENIO & CATULINO CONSS. 349.

In AUTHENT. de nupt. §. mater tamen. col. 4. tit. 1. Novell. 22. cap. 35.

Quod mater filio donat, ex ingratitudine non revocatur, postquam transiit ad secundas nuptias, nisi [7] ex tribus causis. Prima, si vitæ ejus insidiatur. Item, si manus impias in eam intulerit. Tertia, si totius substantiæ molitus est jacturam.

Liberorum supervenientia revocatur donatio a patrono in libertum collata.

8. Idem AA. ad Orphitum P. P.

SI [8] unquam libertis [9] patronus [10] filios non [11] habens bona [12] omnia vel partem [13] aliquam facultatum fuerit donatione [14] largitus, & postea fusceperit [15] liberos [16], totum quidquid largitus fuerat, revertatur [17] in ejusdem [18] donatoris arbitrio ac ditione [19] mansurum [20]. Dat. 5. Kalend. Apr. ARBITIONE & LOLLIANO CONSS. 355.

Ingratitudinis *causis probatis revocatur donatio.*

9. Impp. THEODOS. & VALENT. AA. ad Senatum post alia.

DOnationes [21] circa filium filiamve, nepotem neptemve, vel pronepotem proneptemve emancipatos [22] celebratas, pater, vel avus, vel proavus revocare non poterit, nisi edoctis manifestissimis [23] causis, quibus eam personam, in quam collata donatio est, contra ipsum venire pietatem, & ex causis, quæ legibus continentur, fuisse constabit ingratam [24]. Dat. 5. Id. Nov. *Ravennæ*, THEODOSIO XIII. & VALENTINIANO III. AA. CONSS. 430.

Quibus ex causis *donatio revocari possit.* Heres *donationem revocare non potest.*

10. Imp. JUSTINIANUS A. Juliano P. P.

GEneraliter sancimus, omnes donationes lege confectas, firmas illibatasque manere, si [25] non donationis acceptor ingratus [26] circa donatorem inveniatur, ita ut injurias [27] atroces in eum effundat, vel [28] manus impias inferat, vel [29] jacturæ molem ex insidiis suis ingerat, quæ non levem sensum substantiæ donatoris imponat, vel [30] vitæ periculum aliquod ei intulerit, vel [31] quasdam conventiones, sive in scriptis donationi impositas, sive sine scriptis habitas, quas donationis acceptor spopondit, minime implere voluerit. † Ex his enim tantummodo causis, si fuerint in judicium dilucidis [32] argumentis cognitionaliter approbatæ, etiam donationes in eos factas everti concedimus: ne fit cuiquam licentia, & alienas res capere, & frugalitatem [33] irridere donatoris, & ipsum iterum donatorem suæque rei perdere: & præfatis malis ab ingrato donationis acceptore afflicti.

† Hoc tamen usque ad primas [34] personas tantummodo stare censemus, nulla licentia concedenda donatoris successoribus [35] hujusmodi querimoniarum primordium intituere. Etenim si ipse, qui hoc passus est, tacuerit; silentium ejus maneat semper: & non a posteritate ejus suscitari concedatur, vel adversus eum, qui ingratus esse dicitur, vel adversus ejus successores [36]. Dat. 15. Kal. April. LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

TIT. LVII.

DE DONATIONIBUS CAUSA MORTIS [37].

In donatione causa mortis potest per fideicommissum substitui.

1. Imp. ALEXANDER A. Daphnæ.

SI donatione contineatur, *Ut altero defuncto*, ad [38] *alterum pervenire eorum, quæ donabantur, pertineret*: existente conditione, si mortis causa donatio perficiebatur, fideicommissi actio competit. PP. 4. Kalend. Octobr. MAXIMO II. & ÆLIANO CONSS. 224.

2. Imp. GORDIANUS A. Zoilo.

INtestata mortua quondam nuru tua, neptis tua, quæ ex ea filio que tuo quæsita est, quandoque potest ad ejus venire successionem: nec tamen ea post mortem filii tui, ex quo quæsierat filiam, alii nuptui se collocando dotem dans prohibeatur quam velit conditionem eidem doti dicere. Sed si mortis causa donationem in fratrem suum conferens, in causam mortis suæ eam [dotem] eundem fratrem suum stipulari passa est, cum divi Severi constitutione etiam in mortis causa donationibus, si de cætero patrimonio quantum Falcidia [39] jubet, heres non habet, provisum sit: is, qui nurui tuæ heres extiterit, ejus constitutionis beneficium non prohibetur postulare. PP. 10. Kal. Febr. GORDIANO A. & AVIOLA CONSS. 240.

3. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS AA. & CC. Heredi.

NEc fratris [40] sui mortis causa recte factam donationem sorori rescindere [41] licet. S. 3. Kalend. Januar. *Sirmii*, AA. CONSS.

4. Imp. JUSTINIANUS A. Juliano P. P.

CUm de mortis causa donatione dubitabatur; & alii quidem inter ultimas voluntates eam posuerunt, & legatis [42] aggregandam esse censuerunt, alii autem inter donationes, quæ inter vivos consistunt, eam posuerunt: dubietate eorum explosa, fancimus [43] omnes mortis causa donationes, sive juxta mortem facientis fuerint celebratæ, sive longiore cogitatione mortis subsecutæ sunt, actis minime [44] indigere: neque expectare publicarum personarum præsentiam, & ea, quæ super hujusmodi monumentis solent adhiberi: sed ita res procedat, ut si quinque [45] testibus præsentibus vel in scriptis, vel sine literarum suppositione aliquis voluerit mortis [46] causa donationem facere: & sine monumentorum accessione res gesta maneat firmitate vallata, & nullam in ea calumniam accipiat: neque propter hoc, vix concedendum, magnus enim liberorum favor nobis semper esse debet, ut huic constitutioni renunciari tacite non possit. Quid si parens specialiter juramento interposito renunciavit hujus legis privilegio? non impeditur revocatio: vide doctores apud Mynsingrum §. *objicies*. 6. & quod Tiraquellus hac lege *num.* 95. 96. 100. non probat: nisi quatenus cautibus. adde Zoanetum 47. *rerum quotidianarum num.* 5. Probo Mynsingeri opinionem: eo magis quod juramentum hujusmodi naturæ legem impugnat. vid. *l. 7. ff. de hon. donat.* ideoque bonis moribus contrarium. *arg. l. 6. §. de pactis*, & illicitum esse dicem. *l. 5. §. 3. ff. de jurejurando.* Possumus & hoc argumento uti: si ejusmodi juramentum in fraudem creditorum non valet, *l. 9. §. 1. d. tit.* in liberorum fraudem non valere notirito dicendum videtur, quibus bona parentum lege naturæ debentur. Quid? hujusmodi bus cautibus, sum in solidum ab heredibus revocatur donatio? non in solidum, sed pro modo Falcidiæ, sive ex testamento sive ab intestato. vid. Cujac. *d. loco.* 19 Confitetur, *l. 5. C. Theod. hoc tit.* 20 Cur ita? de liberis non cogitat, qui ita donat. donat eo modo, non præsumitur de liberis cogitasse. vid. Mynsing. 1. *observ.* 64. Nemo facultates extraneos suis anteponere intelligitur. *l. 6. §. 1. §. de inoff. l. 102. in fin. ff. de cond. & demonstr.* 21 *l. 4. C. Theod.* 22 *Emancipationis tempore celebratam jubet C. d. l. 4.* 23 Donationes in emancipatos liberos collatæ non nisi legitimis de causis revocantur. *l. ult. verf. ex his.*] *d. t.* 24 Adde quæ sequuntur ex *d. l. 6. quas tamen causas in cognitione dijcuti oportebit, & vestro* (alii leguntur *nostro*) *admittis judicio, non hoc aut patres* (lege *parentes*) *competentes vitiosas fuerit cognitori: aliasi habemus non audiri patris querelas.* 25 Quinque ex causis donatio revocari potest, *ut hic.* adde §. 2. *verf. secundum, fol. d. donat. 4. Ecl. 2. c. 10. §. 3. Harm. 2. in fin.* 26 Ingratitudinis causa donatio revocari potest, *ut hic.* Quid si remuneratoria donatio fuit? etiam ob ingratitudinem revocari non potest, *l. fi pater.* 34. §. 1. *in verbo, irrevocabilis. ff. de donationibus.* 27 Prima causa. Græci ita legunt, ἐαν σφοδρὰς ὑβρίζει. *Eclog. d. loco*: ἢ μὴ χαὶὸς κατὰ τὸν χρόνον ἀνάγνως ὑβρίσῃ. Harmen. *d. loco.* 28 Secunda causa, χεῖρας ἀθέσμους. Harm. *d. loco.* 29 Tertia causa. Græci ita legunt, ἢ ζημίαν μεγίστην. *Ecl. d. loco.* Propius vero accedit huic loco Harmenopulus hoc modo ἢ ζημίαν μεγίστην περιποιῆσαι ἐξ αἰτίας ἐπιτηδείας. 30 Quarta causa, ἢ εἰς (Harmenopulus legit σπεῖ) τὴν ζωὴν ἐπιβουλεύσῃ. *Ecl. d. loco.* 31 Quinta causa. 32 *l. 9. in fin. supr. h. t.* Hal. 34 *Ecl. d. loco in fin.* donatoris, scil. Ideoque donatio a patre non revocatur propter ingratitudinem ejus filiæ. 35 Actio revocatoria ob ingratitudinem non datur heredi, *ut hic*, vel in heredem. *in fin.]. h. t.* adde *l. 1. l. 7. §. h. t.* 36 Heredibus ingrati hinc colligunt, Pœnam non declaratam adversus auctorem contra eos heredem non posse declarari. vid. Gabrielium *7. concl.* 35.

37 Dixi ad *L. 39. D. 6. & §. 1. Inst. de donationib. Novell.* 87. & 47. *Ecl.* 3. & 1. Harmen. 1. & 7 Paul. 3. *sentent.* 7. Clar. in *fin. sent. §. donatio*, *cauſa.* 4. 6. 7. Groff. *lib. sent. §. donatio mortis cauſa.* Donatio cauſa mortis non datur veluti fiduciaria. 38 In donatione cauſa mortis poteſt per fideicommiſſum ſubſtitui. Fideicommiſſum reliquid poteſt in inſtrumento donationis. vid. Cujac. *20. obſ.* 1. dic melius, etiam per fideicommiſſum revocari donationem cauſa mortis. 39 Ut in legatis & fideicommiſſis: ita & in donatione cauſa mortis, Falcidia locum habet. adde Cujac. 20. *obſerv.* 6. adde *l. 6. l. ult. ff. ad l. Falc. l. 66. in fin. l. 93. ff. ad leg. Falc. l. 1. §. 5. ff. quod legator.* An & in mortis cauſa capione? vid. Ripentem *ad l. 1. ff. quod legat. fol.* 71. *num.* 123. 40 Ne illud cum interpretibus communiter, id innui, Etiam ex cauſa alienæ mortis, mortis cauſa donari poſſe. ut *l. 11. 18. ff. h. t.* dic potius cum Cujac. 20. *obſ.* 6. Donationem mortis cauſa in extraneum factam, a cognato non poſſe. Idem de donatione inter vivos etiam conſtituitur. *l. 29. §. de donationibus.* 41 Jure legitimæ vel ab officioſi querelæ. 42 *l. 14. 37. ff. hoc tit. §. 1. verſ. hæ mortis. ff. d. donat. l. 2. ff. de Publicanis. l. Novell.* 87. adde quæ ſcripſi ad *l. 1. ff. & l. 15. in fin. ff. h. t.* vide ad hanc cum Cujac. 10. *obſ.* 28. ubi probat donationes cauſa mortis ad exemplum legatorum reg. 43 Hæc eſt quinquageſima, & ultima deciſio Juſtiniani, ut videre eſt apud Joſiæ. *deſ.* 44 Donatio cauſa mortis, cujuscunque ſit ſummæ & quantitatis, inſinuationem non eget: olim indigebat. *l. 25. in fin. §. de donationib.* non ita in ſimplici inter vivos donatione. 45 Donatio ſummam quingentorum aureorum excedente. *l. ult. §. 3. d. donat.* 46 Donatio mortis cauſa quinque tantum teſtibus præſentibus perfici debet, tanquam ultima voluntas. Donatio inter vivos (quibus cauſibus non indiget inſinuatione) ſcripto contenta eſt a duobus ſubſcripto, nec ullos teſtes exigit. *l. 31. §. de donat.* 46 *d. verſ. hæ mortis. l. 3. ff. de Publicanis. l. 87. ff. de leg. 3.* Igitur ex donatione mortis cauſa dominium transfertur ſine traditione.

quod

1 Ingrati actio perſonalis, id eſt, heredi vel in heredem non datur. 2 Id eſt, vindictæ, ultionis, hæc enim actione magis ſuam injuriam petius ulciſcitur, quam rem perſequitur. Huic actioni ſimilis eſt injuriarum actio. *l. 10. §. 2. ff. ſi quis cautionib. l. 2. §. 4. ff. de collationib.* & de moribus actio. *l. ult. C. Th. de inoffic. nuptiis.* adde Cujac. 4. *obſ.* 19. 3 Imo heredi tribuitur. *l. 3. ſupr. de cond. ob cauſam.* 4 Mater abjectæ pudicitiæ non revocat donationem a filio ingrato, *ut hic*, niſi tribus calibus.

5 Id eſt, inhoneſte viventibus. 6 Eſt enim minus, ſecundas contrahere nuptias, quam vivere inhoneſte, *ut hic.* Imo ſecundæ nuptiæ honeſtæ. 7 Nota exceptiones legis 7. *ſupr. h. t.* 8 *l. 3. C. Theod. h. t.* 3. Harm. 2. *in prin.* 47. *Ecl.* 2. c. 8 vid. Tiraquellum & Ripam *ad hanc legem*, Cujac. 20. *obſerv.* 5. Clar. 4. *ſent. §. donatio. queſt.* 22. *& ſeq.* 9 Quid ſi uni ex liberis parens omnia donavit? hanc conſtitutionem locus non eſt: ſed legi 2. *ſ. ſupr. de inoffic. donat.* cum donatio ſuperiore caſu, in ſolidum non revocetur, ſed ſini legitimæ. Clarus *d. loco, verſ.* 2. Quid ſi ecclefiæ? idem dicendum. hinc illud Auguſtini, *c. ult. 17. q. 4. Putemque vos exheredato filio heredem facere Eccleſiam, quærat alterum, qui ſuſcipiat, non Auguſtinum.* Quid ſi uxori, & ex ejus matrimonio pater liberos ſuſceperit? Idem dicendum videtur, etiamſi in donatione verisimilem ſuſcipiendorum liberorum habuerit opinionem. 10 Sed & quivis alius præter patronum, quia in omnibus ratio hujus legis valet, poſita in pietatis conjectura; quia nemo veriſimiliter extraneo donat in perpetuum, qui de liberis ſuſcipiendis cogitat. *l. 6. §. 1. ſupr. de inoff. & ſubſt. l. 102. in fin. ff. de cond. & demonſt.* Quod ſi valet in omnibus, idem jus in omnibus ſtatuendum. vid. Clar. *d. loco.* 11 Quid ſi tum donaret, liberos habuit? non poteſt, prætextu aliorum, qui poſtea nati ſunt, donationem revocare ullo modo. Quid ejus liberi? poſſunt, ſive ante, ſive poſt donationem nati: non tamen ſolidum, id eſt, ut inutilem, ſed ut immodicam & inofficioſam pro modo legitimæ portionis. *l. 2. in fin. l. 5. §. de inoffic. donat. l. 87. §. 3. ff. de leg. 2.* dixi ad *Novell.* 92. 12 Donatio omnium bonorum eſtne valida, ut omnia bona donando ea confeſtim præſtare vel præſtare teneatur? in genere non valet. *l. 15. ſupr. de pactis.* Quid? donaſſe omnia bona parum is intelligitur, qui omnia mobilia & immobilia ſua donavit? non cenſetur: eſt enim rerum genus bonorum, quod neque mobile ſit, neque immobile per ſe: ut ſunt jura & actiones, de quibus donator in hac ſpecie cogitari poterit. Idem eſſe exiſtimatur, ſi quis omnia bona ſua præſentia & futura ubicunque ſita fuerint, donaverit. Nam jura & actiones hæc donatione quoque videntur excipi, cum incorporalia ſint, neque loco contineantur. Idem quoque ſi quis reſervato, hoc eſt, excepto uſufructu donaverit omnia ſua bona: hujusmodi enim donatio improprie bonorum omnium eſt. Quid ſi quis Eccleſiæ omnia bona donaverit? in fraudem liberorum non valet donatio: ut paulo ante diximus. Quid? ſi uxori vel filio in poteſtate donaverit, & morte confirmata fuerit hujusmodi donatio? Vim & poteſtatem ultimæ voluntatis obtinet ea donatio: ut etiam Falcidiæ obnoxia ſit. *l. in donationib. 12. ſupr. ad l. Falc.* Quid? ſi non expreſſe omnia bona præſentia & futura, ſed ſummam ſeu quantitatem vires patrimonii excedentem donaverit? ſufficiunt ea donatio, propter ipſum lucri. Solutus reg. 114 Habet itaque locum hæc conſtitutio non tantum donatis omnibus bonis, ſed eorum parte aliqua. Alia inquam, etiam infra dimidiam: & in donatione particulari, magna tamen æſtimationis. Clarus *ex communi opinione d. loco, queſt. 22. verſ. 4.* 14 Inter vivos: multo facilius donatione cauſa mortis, quæ pœnitentia revocari poteſt, etiam non ſuſceptis liberis. Quid dicendum in donatione remunerandi cauſa? Cujac. *d. loco poſt Valdem*, ne eam quidem excipit. Clarus ex communi opinione *d. loco queſt. 23. verſ. quare*, non admittit hujusmodi donationem in eo, quod excedit juſtam æſtimationem remunerandi. Alii hanc legem ad remunerationem pertinere non putant. vid. Cujac. 17. *obſerv.* 33. 15 Quid? legitimaverit? idem dicendum, nam legitimatus non differt a legitimo. *Novell.* 89. c. 3. niſi ante donationem a patre factam, qui legitimatus eſt, natus fuit. vide communem opinionem apud Clarum *d. loco queſt. 23. verſ. ſed quare. verſic. ſed quid.* 16 Ex legitimo matrimonio ſoli. quid ſi naturales tantum ſuſcipiat? puto faltem a donatario alimnous, argumento eorum, quæ diximus ad *Novell.* 89. c. 15. 17 Ipſo jure, ita ut nullus homínis miniſterio ſit opus. *Communis opinio* apud Clarum *d. loco queſt.* 23. *verſ. præterea quæro.* Quid ſi liberi poſt donationem liberi nonnati fuerint? convalefcit donatio, niſi donator tacite vel expreſſe donationem revocaverit. *communis opinio adverſus* Bart. apud Clarum *d. loco queſt. 23. verſ. pen.* 18 An & heredum? finge donatorem condicionem negleaviſſe? dubitur etiam ejus heredibus benigna interpretatione legis 3. *verſ. ſed eam. 3. de don. quæ ſub modo.* ut contrarium opinionem a Claro defendi mirum ſit *d. loco, queſt. 23. in fin.* Quid ſi parens generaliter revocationi donationis renunciavit? renunciatio heredibus non nocebit. *Communis opinio* apud Clarum *d. loco queſt. 23. verſ. 3. interfertur.* Quid ſi liceris prudens ſpecialiter beneficio hujus conſtitutionis renunciavit? putant a majore viginti quinque annis renunciari poſſe, non a minore. Clarus *d. loco.* quod

quod geſta non acceſſerunt, inefficax eſſe atque inutilis videatur: & omnes [1] effectus ſortiatur, quos ultimæ habent liberalitates: neque ex quacunque parte abſimilis [eis] intelligatur. Dat. Kal. Sept. *Conſtantinop.* LAMPADIO, & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

TIT. LVIII.

DE [2] INFIRMANDIS POENIS COELIBATUS [3], ORBITATIS [4] ET [DE] DECIMARIIS [5] SUBLATIS [6].

1. Imppp. CONSTANTINUS, CONSTANTIUS, & CONSTANS AAA. ad populum.

QUi jure veteri *cœlibes* [7] habebantur, imminentibus legum [8] terroribus liberentur: atque ita vivant, ac ſi numero maritorum matrimonii fœdere fulcirentur. Sitque omnibus æqua conditio capeſſendi quod quisque mercatur. † Nec vero quisquam *orbus* [9] habeatur, & propoſita huic nomini damna non noceant.

† Quam rem & circa feminas exiſtimamus, earumque cervicibus impoſita juris imperia, velut quædam juga, ſolvimus promiſcue omnibus. Dat. Kalend. April. *Romæ*, CONSTANTIO II. & CONSTANTE AA. CONSS. 339.

2. Impp. HONOR. & THEOD. AA. Iſidoro P. U.

NUlla injuriam, quæ contra matrem defuncti, vel defunctæ prætoritis fiebat temporibus, pro juſtitiæ ratione amputamus, & legitima jura, quæ ex Tertylliano Senatusconſulto [19] ei præſtantur, omnimodo eam habere fancimus: licet tres [20] liberos ingenua, vel libertina quatuor antimine pepererit. Dat. Kalend. Jun. *Conſtantinop.* ipſo A. II. CONS. 528.

1 Quibus non eſt poteſtas accipiendi ex aliorum teſtamento, iisdem nec ex mortis cauſa donatione. *l. 31. ff. de mort. cauſ. donat.* ut non ita male hic titulus ſuperiori cohæreat. 2 *l. 1. in princ.]. hoc tit.* 3 Cœlebs lege Julia & Papia ex aliorum teſtamentis quidquam capere non poterat, niſi poſt mortem teſtatoris intra centeſimum diem matrimonium contraheret, præterquam ex teſtamento cognati ad ſextum usque gradum, Ulpian. *tit. 13. de cœlibe, orbo, & ſolitario patre.* 4 *l. 1. verſ. nec vero quisquam orb. l. ult. C. de infirm. donat.* dixi ad *]. h. t.* Orbi liberis ſemiſſe relicti teſtamento multabantur: ſemis cedebat fiſco: & brevium, & *pupill. l. 16. §. 15. D. ad SC. Trebell. l. 13. in fin. ff. de jure fiſci.* hinc illæ heredis inſtituendi leges in tempus capiendæ hereditatis, *l. 62. ff. de hered. inſt.* ex parte, quam ligit qui inter ſe matrimonii nomine decimam capere poſſunt jure veteri certis de cauſis. *l. 2.]. h. t.* dixi ad Ulp. 15. *tit. de decimis.* §. *1. l. 18. ff. de aur.* interdum ſolidum. Ulp. 16. 6. 1. interdum nihil. Ulp. *ibi* §. 2. 3. 5 Virum & uxorem intel- 6 Hodie cœlibes, orbi, vir & uxor inter ſe ſolidi capiendi ſunt capaces. 7 De cœlibe. 8 Legem Julian & Papiam intelligit. vid. *l. 11. ff. de vulgari.* 9 De orbo. 10 De viro & uxore ſeu decimariis. 11 Decimam vir & uxor inter ſe matrimonii nomine ſeu ob honorem matrimonii capiebant. Ulp. *de decimis.* 15. §. 1. *l. 18. ff. de aur.* niſi ipſi legato additum ſit onus fideicommiſſi. *l. 6. ff. de vulgari. l. 41. & 42. ff. de leg. 2. l. 28. ff. de leg. 3.* Quod ſi ex alio matrimonio liberos ſuperſtites habebant, præter decimam illam quam matrimonii nomine capiebant, totidem decimas pro numero liberorum accipiebant. Ad hæc communis filius, filiave poſt nonum diem (Noninalia, ſeu Nominalium dies is erat, qui & Lustricus, quo infantes luſtrabantur, & eis imponebant nomina. Tertull. *lib. de Idololatria.* Macrob. 1. *Saturn.* 16. Feſtus *in voce Lustrici dies*) unam decimam adjiciebat: duo autem poſt nonum diem amiſſi duas decimas adjiciebant. Præter decimam etiam ſiſumfructum terræ partis bonorum ejus capere poterant: & quotcunque vel quandoque liberos habuiſſent, ejusdem partis proprietatem. Ulp. *d. loco.* adde *l. 25. ff. de cond. & demonſt. & quæ ſcripſi ad l. 4. §. quando dies legati.* Hoc amplius mulier petere præter decimam, dotem poterat legatam ſibi. *Goth.* Vid. Cujac. *lib.* TO. *obſ.* 17. 18. S. I. 12 Olim ſolidum tantum capiebant, ſi unum filium ſuperſtitem habuiſſent, vel ſi eum puberem amiſiſſent. vid. Ulp. 16. 6. 1. adde *tit. prox.]. 13* Vid. *]. num.* 18. *prox.* interdum ſolidum, interdum nihil. Ulp. 14 Vir & uxor jure veteri decimas inter ſe tantum interdum capiebant. *l. ult.]. tit. uxor.* 16. Solidum capiebant, ſi alteruter eorum nondum ejus ætatis erat, quæ liberos exigebat (hoc eſt, ſi vir minor viginti quinque, uxor viginti annorum minor) vel ſi utraque lege Papia finitos in matrimonio annos exceſſiſſent (hoc eſt, ſi vir ſexaginta, uxor quinquaginta). Item ſi cognati inter ſe coiſſent usque ad ſextum gradum. Item ſi vir abeſſet & donec abeſt, & intra annum poſtquam abeſſe deſiſtet, libera inter virum & uxorem erat teſtamenti factio. Præterea, ſolidum capiebant, ſi jus liberorum a principe impetraſſent: aut ſi filium filiamve communem habebant: quatuordecim annis filium vel duodecim filiam amiſiſſent: vel ſi duos trimos, vel tres poſt nonum diem amiſiſſent, ut intra annum tamen & ſex menſes. Etiam uniuscujusque ætatis impubes amiſſus ſolidi capiendi jus præſtabat. Item ſi poſt mortem intra decem menſes uxor ex eo peperiſſet. Ulp. *d. tit.* Goth. De hac materia ſcripſit librum ſingularem Marcus Vetranius. *Mod.* 15 Jus liberorum, erat conjugum ſine liberis invicem loco pignorum, hereditatis alternæ conſcriptio. 5. Iſidor. 24. *l. 9. C. Th. de infirmandis his quæ ſub tyrannis.* 16 Vir & uxor olim poterant inter ſe ſolidum capere, ſi jus tot liberorum, quot ſufficiebant obtinende capacitati affis, a principe impetraſſent. Ulp. *tit.* 16. 8. 1. *verſ. ſi jus liberorum.* Proderat etiam matri impetratio, ut filius ab inteſtato ſuccederet. vid. *l. 2.]. h. t.* Hodie jus liberorum etiam non petentibus conceſſum. *l. 2. infr. h. t.* 17 Jus liberorum hodie omnibus conceſſum. 18 Al. *Varari*, al. *Varano.* al. quod veriſimilius *Varrone & Tertullo* Conſ. ita Ruffard. *S. l.* 19 Matres ſuccedunt liberis ex SC. Tertylliano. Olim non paſſim, niſi tres liberos ingenua peperiſſet, vel libertina quatuor. *]. h. t.* niſi jus liberorum a principe impetraſſet. Hodie jus liberorum matribus hac lege datur. *Nov.* 78. c. 5. vid. Paul. 4. *ſent.* 9. 5. *adde l. 7. C. Theod. de legitim. liberd. l. 8. C. Theod. de bonor. poſſ. l. 9. C. Theod. de infirmand. his quæ ſub tyr. Neronе Valentiniani de teſtamentis.* 20 Paul. *d. loco.* §. 4. *Inſt. de SC. Tertyll.*

D. JUSTINIANI

SACRATISSIMI PRINCIPIS, PP. A.

CODICIS

REPETITÆ PRÆLECTIONIS,

LIBER NONUS.

TIT. I.

DE HIS, QUI ACCUSARE [1] NON POSSUNT.

De mutuis accuſationibus.

1. Impp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Sylvano.

PRius eſt, ut criminibus, quæ tibi ut graviora [2] ab adverſario tuo objiciuntur, cædis, atque vulnerum reſpondeas: & cum tuæ ex eventu cauſæ Judex æſtimabit, an hiti permittendum ſit eundem accuſare, tametſi prior [3] inſcriptionem [4] depoſuiſti. PP. 5. Id. Martii, TERTULLO, & CLEMENTE CONSS. 196.

De tutore & curatore.

2. Imp. ANTONINUS A. Ingenuo.

SI cautiones quibus Secundinus *ſolutam Eugenio pecuniam* probare ſe dicit, tutores [5], vel curatores tui ſuſpectas, ut falſas habent: proprio [6] nomine (cum non liceat alieno) non prohibentur in crimine falſi ſubſcribere. Nec enim facile, vel tutores, vel curatores, qui ex officio periculo [ſuo] res pupillorum, vel adoleſcentium adminiſtrant, ſententia notantur, niſi evidens eorum calumnia [7] judicanti apparebit. PP. 12. Kalend. Octobr. ANTON. A. & GETA CONSS. 206.

1 Vide Clar. *ſ. fin. §. ult. q.* 14. 2 Accuſatori ſuo reus majus crimen poteſt objicere, *ut hic.* par aut minus non poteſt. Vide *l. 19.]. h. t. l. 5. ff. de public. jud.* Gravius igitur crimen, quod relatum eſt, oportet prius expediri. *Synopſ. Baſil. 60. tit. 1. rub. 34. c. 17. & 1. Harm. 2. 9. 11.* de Anticategoriis vide Cujac. 20. *obſ.* 7. 3 In minori tamen crimine. 4 Vide *l. 3.]. h. t. l. 17.]. de accuſat.* 5 Tutor pupilli, curator adoleſcentis nomine accuſare non poteſt: proprio tamen nomine ſubſcribit. *l. 5. verſic. cum cautio. ff. de accuſat. l. 1. §. 1. ff. de falſis.* 6 Pupilli nomine, Cujacius apud Paul. 5. *ſent.* 12. §. 4. 7 *l. 14. §. 2. ff. ad SC. Turpill. l. 22. ff. de his qui ut indign.* 8 Accuſare non poteſt qui libellum inſcriptionis non edidit, *ut hic*, & *l. 10. infr. tit. l. 16. l. 17. infr. & l. 7. ff. de accuſat.* uſu invaleſcente libellum inſcriptionis hodie negligentibus accuſationis non datur, ſed ſimplex accuſatio ſine querela. Clar. *d. loco, verſ. poſtea.*

De ratione accuſationis inſtituendæ.

3. Imp. ALEX. A. Rufo.

QUi crimen publicum inſtituere properant, non aliter ad hoc admittantur, niſi prius [8] inſcriptionum pagina [9] præceſſerit, & ſi dejuſſor [10] de exercenda lite adhibitus fuerit. Sin vero poſt fatisdationem præſentes non fuerint, [edicto] admonendi ſunt, ut [11] veniant ad cauſam agendam: & ſi non adfuerint, non ſolum extra [12] ordinem æſtimatione Judicis puniendi ſunt, ſed etiam ſumptus [13] quos in eam rem, & circa ipſum iter [14] ad litem vocati fecerunt, dependere cogentur. PP. 3. Non. Februar. ALEX. A. CONS. 223.

De ſæminis.

4. Idem A. Dionyſio.

UXor [15] tua, ſi confobrini ſui necem vindicandam exiſtimat, adeat Præſidem provinciæ. PP. 16. Kal. Jul. ALEX. A. CONS. 225.

Accuſatio falſi exiſtentibus tutoribus vel curatoribus non pertinet ad maritum. Bald.

5. Idem A. Marcellinæ.

SEnatusconſulto permiſſum non eſt mulieri legis Corneliæ crimine reum facere, niſi res ad eam [16] pertineat. Cum igitur filii tui tuto-

8 Vide *l. 7. §. 1. ff. de accuſat.* Clarus *d. loco, verſ. eodem etiam.* negat conſuetudine hanc ſtatisdationem exigi & nihilominus tamen accuſatorem cogi de calumnia jurare. Idem *ibid. verſ. de etiam.* Bart. 11 Citatio generalis an ad cauſam ſufficiat, vide Mynſing. 4. *obſerv.* 33. 12 *l. 2. in fin.]. ad SC. Turpillian.* 13 Satisdationem de ſumptibus præſtandis obſervari, Clarus negat *d. loco, verſ. tenetur etiam.* 14 *l. 79. ff. de judiciis.* 15 Vide *l. 5. infr. h. t.* 16 *l. 14. infr. h. t.* ad eam etiam pertinet liberorum cauſa, *ut hic*, & *l. 9. infr. h. t. l. 1. ff. de accuſ.* confobrini, *l. 4. ſupr. h. t.* parentum, *d. l. 1.* patroni, patronæ, *d. l. 1.* mariti, Clar. *d. §. ult. q.* 14. *verſ. præterea.* eorum denique, in quos ex lege publicorum judiciorum teſtimonium non dicitur. vide *l. 1. ff. de accuſat.* de quibus vide *l. 4. §. ff. de teſtibus.* Goth. Hæc lex canonizata eſt *can. 3. caus. 15. q. 3.* Anſ. Ergo & fratrum. *l. 1. §. 10. ff. de quæſtionibus*, alias mulier non accuſat. *l. 12.]. h. t. l. 8. ff. de accuſ.* neque populari actione utitur. *l. 6. ff. de popul. act.*